

Een scheurkalender als levenswerk

H. Karssen (1845-1916), godsdienstonderwijzer te Amerongen

Ter inleiding

Negentiende-eeuws christelijk-stichtelijk drukwerk kent diverse gestalten waaronder aan de drukpers toevertrouwde preken, liedbundels, almanakken en hervertellingen van bijbelse verhalen. Geen ervan is zo vergankelijk gebleken als de scheurkalender.¹ Wie er zijn levenswerk van maakte en de juiste toon wist aan te slaan, genoot het genoegen dankzij de hoge oplagen dagelijks een welkome en gerespecteerde ‘gast’ te zijn in menig christelijk gezin. Alle inspanning resulteerde evenwel niet in een blijvend monument dat de herinnering aan zijn schepper levend hield. De geschiedenis van ‘Karssens’ scheurkalender’, ooit decennialang lang een begrip, zelfs nog na de dood van zijn maker, laat het zien. Geen snipper is er meer over van de talloze jaargangen die van de pers kwamen. Dat de auteur, Hendrikus Karssen, niet geheel vergeten is, dankt hij aan andere geschriften van zijn hand die wel de tijd hebben doorstaan. Op basis daarvan is het mogelijk zich een beeld te vormen van de door hem gekoesterde godsdienstige opvattingen en daarmee van de ‘geest’ die ‘zijn’ kalender zal hebben doortrokken. Om daarop greep te krijgen analyseer ik in dit artikel, na een korte biografische schets van Karssen gegeven te hebben, de nog beschikbare geschriften van zijn hand. Ik sluit af met een impressie van het teloorgegangene *opus magnum*.

Biografische schets

Hendrikus Karssen werd op 10 mei 1845 te Harderwijk geboren als zoon van Dirk Karssen, bakker van beroep, en Everdina Kok. Hij overleed op 15 december 1916 te Amerongen. Op 21 november 1877 trad hij te Harderwijk in het huwelijk met Maria Helena Engelenburg (1856-1911). Uit het huwelijk werden tien kinderen geboren, van wie er een als zuigeling overleed en twee anderen hun vader niet overleefden.

Karssen was aanvankelijk in het lager onderwijs werkzaam. Als

¹ Afgaande op A.C. Kru-
seman, *Bouwstoffen voor
een geschiedenis van den
Nederlandschen boekhandel*
[...], 11/1, Amsterdam 1887,
57, en 11/2, Amsterdam
1887, 398-399, kwam de
scheurkalender in Nederland
in de zestiger jaren van de
negentiende eeuw in zwang.
De wandalmanak en scheur-
kalender maakten opgang
ten koste van de almanak in
boekvorm.